

ARAŞTIRMA

RESEARCH

Open Access

Ebeveyn Yabancılaşması

*Parental Alienation*Şerife Dönmez^{ORCID}, Raşit Avcı^{ORCID}

Yazar Bilgileri

Şerife DÖNMEZ

Uzm. Psk. Dan.

Milli Eğitim Bakanlığı

Aydın/Türkiye

serifedonmezpdr@gmail.com

Raşit AVCI

Doç. Dr.

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

Rehberlik ve Psikolojik

Danışmanlık Anabilim Dalı

Muğla/Türkiye

rasitavci@gmail.com

ÖZET

Ulusal alanyazında son zamanlarda ilgi gören ve üzerine çalışılmaya başlanan bir konu olan ebeveyn yabancılaşması (EY), yıllardır süregelen ancak fark edilmemiş bir duygusal istismar türüdür. Pek çok yetişkin, bir ebeveynine karşı yabancılaştırıldığını geçmişe dönüp baktığında fark etmiş ve bu durum acı verici sonuçlar getirmiştir. Öte yandan çocuklar gerek boşanma davalarında gerekse çatışmalı ailelerde taraf tutulması istenen ya da zorlanan bir konuma getirilerek yıllar boyunca bir ebeveynini düşman kabul etmek zorunda bırakılmıştır. Ebeveyn yabancılaşmasına maruz kalan çocuklar yetişkinlik dönemine taşıdığı ya da yetişkinlikte ortaya çıkan birçok ruhsal veya fizyolojik sorunla karşı karşıya kalabilmektedir. Öte yandan reddedilen ebeveynlerin de pek çok ruhsal sorunla karşılaştığı görülmektedir. Tüm bu olası olumsuz durumların önüne geçilmesi için ruh sağlığı uzmanları ve adli uzmanların konuya ilişkin farkındalık kazanmaları ve iş birliği içinde çalışmaları önem arz etmektedir. Özellikle yüksek çatışmalı evliliklerde ve çatışmalı boşanmalardaki velayet davalarında, karar vericilerin ebeveyn yabancılaşmasına hassasiyetle yaklaşmaları, ebeveynine yabancılaştırılan çocuklar ve reddedilen ebeveyn açısından önleyici bir boyut niteliğindedir. Bu kapsamda bu çalışma ile ebeveyn yabancılaşması konusunda farkındalığın artmasına katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Bu nedenle, EY konusunda tarihsel bir dizilim içerisinde ortaya konulan araştırmalar, oluşan gelişmeler ve halen üzerinde tartışılan noktaların uluslararası alanyazın çerçevesinde ortaya konulması ve ihtiyaç duyulan çalışma alanlarının belirlenebilmesi amaçlanmıştır.

Makale Bilgileri

Anahtar Kelimeler

Ebeveyn Yabancılaşması

Reddedilen Ebeveyn

Tercih Edilen Ebeveyn

Yabancılaşan Çocuk

Keywords

Parental Alienation

Rejected Parent

Preferred Parent

Alienated Child

Makale Hakkında

Geliş: 13/05/2023

Düzeltilme: 01/06/2023

Kabul: 02/06/2023

ABSTRACT

Parental alienation (PA), which has recently attracted attention and started to be studied in the national literature, is a type of emotional abuse that has been going on for years but has not been noticed. Many adults have realized in retrospect that they have been alienated from one of their parents and this situation has brought very painful consequences. On the other hand, children have been forced to accept a parent as an enemy for years by being brought to a position where it is desired or forced to take sides in both divorce cases and conflict families. Children exposed to parental alienation may face many mental or psychological problems that they carry into adulthood or that emerge in adulthood. On the other hand, it is seen that rejected parents also face many mental problems. In order to prevent all these possible negative situations, it is important for mental health professionals and forensic experts to gain awareness on the subject and work in cooperation. In this context, it is aimed to reveal the researches, developments and still debated points in a historical sequence on PA within the framework of the international literature and to identify the needed areas of study.

Atf için: Dönmez, Ş. & Avcı, R. (2023). Ebeveyn Yabancılaşması. *Klinik ve Ruh Sağlığı Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 3(1), 19-36.

Ethical Declaration: In this study, the literature has been reviewed. The data has not been collected from either human participants or animals. For this reason, ethical approval for this study is not required according to TR Index Criteria for the review studies.

GİRİŞ

Boşanma davalarında özellikle 1970'li yıllarda çocuğun yüksek yararının gözetileceği varsayımından hareketle ortak velayet kararları artmıştır. Ortak velayet kararlarının artmasıyla, ebeveynlerden birinin çocuğun velayetini alabilmek amacıyla diğer ebeveyni çocuğuna karşı kötülediği ve yabancılaşmaya programladığı görülmüştür. Genellikle beyin yıkama olarak adlandırılan davranışlarla, çocuğun yabancılaştırılan/hedeflenen/reddedilen ebeveynine ilişkin düşünceleriyle çelişen söylemlerin olduğu ve bu söylemlerin çocuğun ebeveynine yönelik inançlarını etkilediği gözlenmiştir (Gardner, 2002, 2006). Gardner yaşanan bu durumu ebeveyn yabancılaşması sendromu şeklinde tanımlamayı tercih etmiştir (Gardner, 1985). Gardner 1963'te çocuk velayeti davalarında yaşanan anlaşmazlıklara ilişkin değerlendirmeler yapmaya başlamış ve 1980'li yılların başlarında daha önce fark edilmemiş bir bozukluk olarak tanımladığı bir durum olan ebeveyn yabancılaşmasını (EY) fark etmiştir. Gardner, ailelere ilişkin yapmış olduğu 25 yıllık çalışmalar neticesinde, bu alanda oluşan farklılıkları ve yeni gelişmeleri takip etmiş ve bu zamana dek ebeveynlerinden çeşitli nedenlerle uzaklaşan (duygusal istismar, sözel istismar, fiziksel istismar, cinsel istismar ve ihmal) çocuklar olduğunu belirtmiştir (Gardner, 2002).

Yabancılaşma ile ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında Gardner'dan önce Wallerstein ve Kelly'nin (1976) de bu konu ile ilgili çalışmalarının bulunduğu görülmüştür. Ancak Wallerstein ve Kelly, yabancılaşmayı, uyum sağlama şeklinde ifade etmişlerdir. Çocuklarda, boşanma sürecindeki ebeveynlerden boşanmayı başlatan ebeveyne dönük yaşanan öfke, beraberinde boşanmayı başlatan anne ya da babaya karşı oluşan uzaklaşma ile devam edebilmektedir. Böylece çocuklar boşanmanın ardından bir ebeveyni reddetme ve dışlama yoluna gidebilirler. Bu durum çoğu zaman diğerine göre daha güçlü olan ve kendini mağdur, sömürülmüş ve ihanete uğramış olarak gören ebeveyn tarafından başlatılabilir. Boşanma sonrası çocuğun bir ebeveynine yabancılaşmasından çok, bir ebeveynine daha çok uyum sağlama şeklinde ifade edilen bu durumda (Meier, 2009), bir çocuğun bir ebeveynini iyi, diğerini kötü olarak görme eğilimi olabilmekte ve boşanma sonrası bu karşıt düşünce ve duygularını pekiştirebilmektedir. Bu durum çocuğun bir ebeveyninden uzaklaşması açısından bir risktir (Wallerstein ve Kelly, 1976).

Gardner (2002) ebeveyn yabancılaşması sendromu kavramını ilerleyen zamanlarda özellikle velayet anlaşmazlıklarında çocuklarda ortaya çıkan bir bozukluk olarak tanımlamıştır. EY, bir ebeveynin diğer ebeveyni çocuğunun yanında karalaması, çocuğun beyninin yıkanması (doğru olmayan telkinlerde bulunma, senaryolar üretme) ve bir süre sonra çocuğun da bu suçlamaları doğruymuş gibi algılayarak bu senaryolara eklemeler yapması şeklinde görülmektedir (Gardner, 1999, 2002; Torun, 2011). Yabancılaştırılan ebeveyn çocuğun istemeden, farkında olmadan yaptığı bu karalamaya olan katkısından dolayı memnun olmakta ve bu döngü bu şekilde sürebilmektedir. Ancak gerçekten bir ihmal ya da istismar durumu mevcutsa, ebeveyn yabancılaşma sendromundan bahsetmek doğru olmamaktadır (Gardner, 2002).

EY, çocuk için adeta bir ebeveynini hayatından çıkarma şeklidir (Bernet ve Greenhill, 2022). Çocuklara ve ebeveynlere zarar veren bir aile dinamiği olan EY, mahkemelerde görev alan uzmanlar ve ruh sağlığı uzmanlarınca gerçek bir sorun olarak görülmüştür. Özellikle ebeveyn-çocuk arasındaki ilişki sorunlarında çözüm arayan aile mahkemelerinin ve adli tıp uzmanlarının bu konuyla yakından ilgilenmeye başladığı belirtilmiştir (Bernet, Baker ve diğerleri, 2021). Genellikle çatışmalı boşanma davalarında ve velayet anlaşmazlıklarında ortaya çıktığı belirtilen EY, bu aşamada ele alınması gereken önemli bir durumdur. Yapılan araştırmalar EY'yi ebeveynlerin mahkemeye başvurma sonrası

farkedilmesi sebebiyle, mahkemeye taşınan bu sorunun pek çok farklı alan uzmanının bir araya gelerek görüş bildirmesini adeta zorunlu kılmıştır. Bu nedenle farklı disiplinlerden gelen uzmanların (ruh sağlığı uzmanları, adli uzmanlar, sosyal hizmet uzmanları vb.) iş birliğinin EY'ye müdahale edilmesine katkısı olacağını söylemek mümkündür.

EY aile sisteminde meydana gelmektedir. Ailenin karmaşık yapısı düşünüldüğünde, EY'yi daha yakından inceleme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu çerçeveden bakıldığında EY'nin gerçekleştiği ailelerde çocuğun bir ebeveynini reddetmesi konusunda etkileyen tercih edilen/yabancılaştıran ebeveyn, çocuğun iletişim kurmayı reddettiği reddedilen/yabancılaştırılan/hedeflenen ebeveyn ile bir ebeveynine ısrarlı bir şekilde öfkesini yansıtarak, iletişimi reddeden yabancılaşan çocuk olmak üzere üç grup bulunmaktadır (Avelle ve diğerleri, 2022; Bernett ve Greenhill, 2022; Kelly ve Johnston, 2001). Yapılan çalışmalar incelendiğinde, tercih edilen ebeveyn (TE) ve reddedilen ebeveyn (RE) kavramlarının daha sık kullanıldığı görülmüştür. EY, çocuğun bir ebeveyniyle ilgili haksız yere olumsuz ifadeler kullanması ve bu ebeveyniyle teması reddederek direnmesiyle ortaya çıkmaktadır (Garber, 2011).

EY tercih edilen ebeveynin çocuğu manipüle ederek, diğer ebeveyn ile olumlu ve güçlü ilişkiye sahipken yabancılaştırması sonrası tercih edilmeyen ebeveynin reddedilmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Mercer, 2019; Templer ve diğerleri, 2016). EY boşanma sürecinde ortaya çıkmanın yanı sıra, altı ay ve üzeri süreyle bir ya da her iki ebeveynin evden uzaklaşması sonrasında da ortaya çıkabilmektedir (Sun ve diğerleri, 2021). Çocuklar, ayrılmış ya da boşanmış ebeveynlerinden biriyle iletişimde bulunmaya, ebeveyn-çocuk ilişkisini sürdürmeye karşı direnç gösterebilmekte ve bu durumu reddedebilmektedir. Bu durum geçici olabileceği gibi uzun süreli de olabilmektedir. Çocuğun bir ebeveynini reddetmesinin nedeni ya çocuğun kendisini daha önce ihmal ve istismara uğratan ebeveyninden uzaklaşması, ya da geçerli bir dayanağı olmaksızın ebeveynine karşı yabancılaşmasından kaynaklanmaktadır (Bernet ve diğerleri 2020). Sıklıkla çocuklar yabancılaştığı ebeveynine yönelik nefret duyma nedenlerine ilişkin anıları yıllar sonra sorulsa bile, genellikle çok sağlam olmayan ve çocukların çabuk unutabileceği anılarından bahsettikleri görülür. Örneğin: 'Babam dişlerimi fırçalamam gerektiğini yüksek sesle söylerdi...' gibi (Gardner, 1985). Ancak, TE'nin yönlendirmeleriyle yaşanan EY'de çocuk çok daha sarsıcı, öfke içeren söylemlerde bulunmaktadır.

EY boşanma sırasında ya da sonrasında, yüksek çatışmalı ayrılıklarda (Bernet ve Greenhill, 2022; Bernet, Rohner ve diğerleri, 2021; Fidler ve Bala, 2010; Mercer, 2021; Morrison ve Ring, 2021) görülebileceği gibi boşanmamış ailelerde de görülebilmektedir (Baker ve Verrocchio, 2014). Mercer (2022a) her iki ebeveyniyle eşit zaman geçiren çocuklarda da EY'nin var olabildiğini belirtmiştir. Ancak EY konusunda yapılan çalışmalara bakıldığında genellikle boşanmış aileler üzerinde araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Özellikle yurt içinde yapılan çalışmalar da bu yöndedir (Dolanbay, 2022; Torun ve diğerleri, 2022; Turgut, 2021; Uçar, 2022; Ulutürk, 2019; Yurdakul, 2022).

EY yaşayan çocuk RE'ye yönelik zıt duygular hissedebilmektedir. Bu ebeveynine yönelik bir yandan sevgi, şefkat hissederken, diğer yandan RE ile ilgili nefret ifadeleri kullanabilmektedir. TE'nin diğer ebeveyne yönelik tekrarlanan olumsuz söylemleri, çocuğun bu söylemleri aynen kabul etmesine neden olabilmektedir (Gardner, 1985). EY, ebeveynler arası şiddetin varlığında ve alkolizm, narsizm ya da antisosyal davranışlar sergileyen, evi terk eden ebeveynlerin bulunduğu da oluşabilmektedir (Gardner, 2002). Kimi zaman yabancılaştıran ebeveyn, diğer ebeveynin canını acıtmak istediğinde, çocuğu bu ebeveynin kök ailesinden, akrabalarından, arkadaşlarından da yabancılaştırıcı davranışlar sergileyebilmektedir (Templer ve diğerleri, 2016). EY'de yabancılaştıran ebeveyn, çocuk-ebeveyn

arasındaki ilişkiyi sabote etmek için bir takım yabancılaştırma stratejileri kullanır ve bu sadece hedeflenen ebeveynine dönük olmakla kalmaz, bu ebeveynin yakın aile üyelerini de hedef almaktadır. Böylece çocuğun hedeflenen ebeveynin anne ve babasına karşı bir uzaklaşmayı da beraberinde getirebilmektedir (Bounds ve Matthewson, 2021). Bunun yanı sıra RE ile ilgili yetersiz ebeveynlik, çocuğu ihmal ve istismar ettiğine yönelik asılsız iddialarda bulunarak, çocukla iletişimi engellemeye çalıştığı durumların da olduğu görülmüştür (Baker ve diğerleri, 2014). EY'nin genellikle bir ebeveyninden kaynaklandığı söylenmekle birlikte, çocuk tarafından tercih edilen ebeveynin (TE) çocuğun yanında hedeflenen (Templer ve diğerleri, 2016) ya da reddedilen ebeveyn (RE) ile ilgili olumsuz söylemlerinden kaynaklandığı görülmüştür (Avalle ve diğerleri, 2022).

Boşanma sürecinde ebeveynlerden birinin, diğer ebeveyni çocuğunun yanında küçük düşürebildiği ve aşağıladığı durumlar sıklıkla yaşanabilmektedir. Tekrarlanan bu durumlar, çocuğun bu aşağılamalara ve küçük düşürmelere inanmasına ve beraberinde ebeveynine yabancılaşmasına neden olabilmektedir (Gardner, 2002). Boşanma sürecinde çocukların ebeveynleri tarafından baskı altına alınabildiği ve taraf tutması konusunda istekte bulunabildikleri belirtilmiştir. Bu durumda çocuğun, bir ebeveyni seçmek yerine, yalnızlığı tercih ettiği ya da bir ebeveynine karşı uzaklaşma eğilimine girdiği belirtilmiştir (Öksüz, 2019; Wallerstein ve Kelly, 1976). Yüksek çatışmalı ayrılıklarda ya da boşanmalarda, ayrılığı ya da boşanmayı başlatan, isteyen ebeveyn çocuk tarafından tek suçlu olarak görülebilmektedir. Bu durum çocuğun suçladığı ebeveynine öfkelenmesine ve bu ebeveynini reddederek diğer ebeveyniyle daha yakın bir ilişki kurmasına neden olabilmektedir (Bernet ve Greenhill, 2022; Gardner, 2002).

Boşanmalar yüksek çatışmalı bir şekilde sonuçlandığında, ebeveyn-çocuk arasındaki ilişkide bozulmalar meydana gelebilmektedir. Bir çocuğun ebeveyniyle iletişimi reddetmesinin iki nedeni olduğu belirtilmiştir. Bunlar ebeveyn yabancılaşması ve temas reddidir (Kosher ve Katz, 2022). Genellikle yüksek çatışmalı boşanma süreçlerinde yaşanan EY durumunda, çocuk daha önce sağlıklı bir ilişkiye sahip olsa da bir ebeveynini reddeder ve diğer ebeveynine yaklaşarak ebeveynler arası savaş alanından sıyrılmak ister. Kimi zaman EY'de çocuk ebeveyninin diğer ebeveyniyle iletişimi reddetmesini destekleyebilir ve beyin yıkama davranışına girebilir (Bernet ve diğerleri, 2020).

Ebeveyn Yabancılaşması Nasıl Belirlenir?

Bir fenomen olarak görülen EY, Gardner tarafından sendrom olarak nitelendirmiştir (Bernet ve Greenhill, 2022). Ancak birçok araştırmacı ebeveyn yabancılaşması kavramını sendrom olmaksızın kullanmayı tercih etmiş ve sonrasında EY olarak kullanımı artmıştır (Gardner, 2002). EY'nin belirlenebilmesi için çeşitli kriterler, modeller ve stratejiler içeren değerlendirme formlarının (Baker, 2018; Baker ve Chambers, 2011; Bernet ve Greenhill, 2022; Gardner, 2002), ölçme araçlarının geliştirildiği (Baker ve Chambers, 2011; Baker ve diğerleri, 2012; Balmer ve diğerleri, 2017; Huff ve diğerleri, 2017; Laughrea, 2002; Mone ve Bringen, 2012; Rowlands, 2018; Sirbu ve diğerleri, 2020) görülmektedir.

Gardner'a (2002) göre, ebeveyn yabancılaşma sendromunun varlığı, aşağıda yer alan sekiz kritere göre değerlendirilmelidir:

1. Karalama kampanyası,
2. Zayıf, saçma ve anlamsız bir ilişkiye dayandırma,

3. Çocukta, hedefteki ebeveynine karşı çelişkili duygulardan yoksunluk,
4. Bağımsız düşünür fenomeni,
5. Ebeveyn çatışmasında yabancılaştırıcı ebeveynin tarafını tutma,
6. Yabancılaşan ebeveynine yönelik sömürü davranışlarında acımasız olma ve suçluluk hissetmeme,
7. Ödünç alınan senaryoların varlığı,
8. Düşmanlığın yabancılaşan ebeveynin arkadaşlarına ve akrabalarına yayılması.

EY'nin şiddetine göre (düşük-orta-yüksek) çocuklarda yukarıdaki maddelerin görülme sayısı ve sıklığı farklılaşmaktadır (Gardner, 2002). EY'nin hafif düzeyi yaşanıldığında, yabancılaştırma davranışları görülmekte, ancak çocuk her iki ebeveynle de görüşmeyi sürdürebilmektedir. Orta düzeyde EY yaşanıldığında yabancılaştıran ebeveynin davranışları çok daha belirgindir ve çocuk reddedilen ebeveyn ziyaretlerine direnç gösterir. Şiddetli EY'de ise çocuk hedeflenen/reddedilen ebeveynine karşı nefret duymakta ve onu ziyaret etmeyi reddetmekte ve eğer ziyaret etmeye zorlanırsa ebeveynlerini kaçırmakla tehdit edebilmektedir (Baker, 2005; Baker ve Darnall, 2007). Adli uygulama açısından, çocukta oluşan yabancılaşmanın nedenlerinin tespit edilmesi, çocuğun ebeveyniyle görüşme takviminin düzenlenebilmesi için oldukça önemlidir (Bernet ve diğerleri, 2020). Şiddetli EY yaşayan çocuklarda ve ebeveynleri boşanma sürecinde olan çocuklarda dahi, ebeveynlerinin tekrar bir araya geleceğine dair umutlarının var olduğu ifade edilmiştir (Baker ve Darnall, 2007; Wallerstein ve Kelly, 1976). Öte yandan yabancılaştırılan ebeveynlerin çocuklarıyla nasıl bir ilişki kuracaklarına yönelik rehberliğe ihtiyaç duydukları görülmüştür (Baker ve Darnall, 2007).

Artan velayet anlaşmazlıkları beraberinde, çocuğun yabancılaştıran ve yabancılaşan ebeveyn arasına dahil edilerek üçgenleme yaşanmasına ve işlevsiz aile ilişkilerinin oluşmasına neden olduğu görülmüştür. Özellikle çocukların boşanma sonrasında yaşayabilecekleri farklı sorun alanlarından bağımsız olarak yabancılaştıranın olası etkilerini önlemek için adli ve psikolojik yönden çeşitli önlemlerin acilen alınması gerektiği ifade edilmiştir (Nambiar ve diğerleri, 2022). Bunun yanı sıra EY ve istismarın ayırt edilme noktasında tartışma konusu olduğu görülmüştür (Bernet ve diğerleri, 2020). EY'de çocuğun yabancılaştığı ebeveynine daha olumsuz ve sert tutum sergilerken, istismar eden ebeveynine karşı bu derece sert tutum içerisinde olmadığı belirtilmiştir. Çünkü çocuk istismar eden ebeveyninin düzeleceğine inanma eğilimdedir. EY konusunda mahkemelerin bir karar vermeden önce çocuğun istismar edildiği iddiasını dikkate almasının ve bu konuda uzman olan ruh sağlığı uzmanlarınca, yeniden birleşme danışmasına (reunification counseling) gönderilmeden önce değerlendirilmesinin oldukça önemli olduğu belirtilmiştir. Ayrıca çocukların da ayrı bir avukata sahip olması gerektiği vurgulanmış ve böylelikle istismar ile EY arasında daha doğru kararlar verilmesinin kolaylaşacağı söylenmiştir. Gardner (1999), ihmal ve istismara maruz kalmış çocuk ile EY yaşayan çocuğun durumunun ayırt edilmesi için, oluşturduğu sekiz kriterden (Gardner, 2002) yararlanılabileceğini ifade etmiştir. Ek olarak ihmal ve istismar yaşayan çocuklarda genellikle travma sonrası stres bozukluğu semptomlarının gözlemlendiğini belirtmiştir.

EY ile ilgili ampirik çalışmaların yetersizliğinden dolayı Baker ve Darnall (2007), Gardner'ın belirlemiş olduğu EY için sekiz kriteri değerlendirdiği çalışmasında, yabancılaşma yaşayan ebeveynlerin çocukları tarafından belirtilen kriterlerin çoğunlukla sergilendiği sonucunu elde ederek, ampirik çalışmalara katkı sağlamışlardır. Baker ve Darnall (2007) elde ettiği araştırma sonuçlarından yola çıkarak, EY'yi

değerlendirmek için iki yaklaşım öne sürmüştür. Bu yaklaşımlardan ilki; çocuğun yabancılaştıran ebeveyni memnun etme çabasıyla, reddedilmeyi hak etmeyen ebeveyni reddettiğine ilişkin genel bir yargıdır. İkinci yaklaşım ise Gardner'ın (2002) sekiz kriterini içeren EY'yi hafif, orta, yüksek şiddetli şekilde belirlemeye yönelik bir kontrol listesi oluşturulması yönündedir. Bu aşamada tarafsız değerlendirme yapılabilmesi için çocuk ve iki ebeveynle de görüşmelerin yapılması önerilmektedir.

Ebeveyn yabancılaşmasının varlığının belirlenmesi konusunda önerilen modellere bakıldığında Baker'ın (2018) dört faktörlü modeli görülmektedir. Bu modelde;

- Çocuk ile yabancılaşma yaşadığı ebeveyni arasında daha önce pozitif ilişkinin var olması,
- Reddedilen ebeveyn tarafından çocuğa yönelik kötü bir davranışın (ihmal ve istismar gibi) olmaması,
- Tercih edilen ebeveynin yabancılaştırıcı davranışlarda bulunması [17 birincil yabancılaştırıcı davranış içeren Baker Strateji Ölçeği (Baker ve Chambers, 2011)],
- Çocukta yabancılaşmaya ilişkin davranışsal belirtilerin varlığı [Gardner'ın (2002) 8 kriteri], şeklinde belirtilmiştir.

Bernet ve Greenhill (2022) tarafından EY'nin belirlenmesinde önerilen beş faktörlü model ise aşağıdaki şekildedir;

- Çocuğun bir ebeveyniyle ilişkiden kaçınması, onunla teması reddetmesi,
- Daha önce ebeveyniyle pozitif ilişkisi varken, ebeveynini reddetmesi,
- Reddedilen ebeveynin ihmal ve istismar davranışında bulunmamış olması,
- Yabancılaştırıcı ebeveynin yabancılaştırıcı davranışlarda bulunması [17 birincil yabancılaştırıcı davranış içeren Baker Strateji Ölçeği (Baker ve Chambers, 2011)],
- Çocukta yabancılaştırıcı davranışların yansımalarının olması [Gardner'ın (2002) 8 kriteri].

EY'nin varlığının belirlenebilmesi için önerilen bu modellere bakıldığında, EY'nin varlığından söz edilebilmesi için çocuğun ebeveynlerinden birini reddetmesi gerektiği görülmektedir. İki model arasındaki farklı olan faktör ise beş faktörlü modelde yer alan, çocuğun ebeveyniyle teması reddetmesi durumudur. Her iki modelde bulunan ve TE tarafından RE'nin hedef alınarak RE'ye ve çocuğa yönelik uygulandığı belirtilen Baker Strateji Ölçeği'ndeki yabancılaştırıcı davranışlar aşağıdaki şekilde belirtilmiştir;

- Strateji 1: Kötü söz söylemek
- Strateji 2: Çocukla RE'nin temasını sınırlamak
- Strateji 3: Çocukla RE'nin iletişimine müdahale etmek
- Strateji 4: Çocukla RE'nin sembolik iletişimine müdahale etmek
- Strateji 5: Çocuğun RE ile olumlu ilişki kurması durumunda, çocuğuna gösterdiği sevgiyi geri çekmek
- Strateji 6: Çocuğa hedeflenen ebeveynin kendisini sevmediğini söylemek
- Strateji 7: Çocuğu ebeveynlerinden birini (TE) seçmeye zorlamak
- Strateji 8: Hedef ebeveynin tehlikeli olduğu izlenimini yaratmak

- Strateji 9: Çocuğa güvenmek (Çocuğa, TE'nin RE ile ilgili söylediklerini anlatmayacağına dair güvendiğini söylemek)
- Strateji 10: Çocuğu hedeflenen ebeveyni reddetmeye zorlamak
- Strateji 11: Çocuktan hedeflenen ebeveyni gizlice gözlemesini istemek
- Strateji 12: Çocuktan hedef ebeveyninden sırlarını saklamasını istemek
- Strateji 13: Hedef ebeveynine adıyla hitap etmesine yönlendirmek (Anne/Baba kelimelerini kullanmamasını söylemek)
- Strateji 14: Üvey ebeveynine anne/baba demesi yönünde ısrarcı olmak
- Strateji 15: RE'den tıbbi, akademik ve diğer önemli bilgileri saklamak/RE'nin adını tıbbi, akademik ve diğer ilgili belgelerden uzak tutmak
- Strateji 16: Çocuğun adını değiştirmeye çalışmak
- Strateji 17: TE'ye bağımlılığı arttırmak

Bununla birlikte Morrison ve Ring (2021) çocuk velayeti konusunda karar veren uzmanların Gardner'ın belirttiği sekiz semptom ile 17 EY stratejisini (Baker ve Chambers, 2011) bilmesi ve güvenilir bir ölçme aracı kullanması gerektiğini belirtmiştir. EY'nin belirlenebilmesi için çocuklarda görülen yabancılaşma kriterlerinin yanı sıra, TE'nin de davranışlarının birlikte değerlendirilmesinin doğru karar verilmesi açısından önemli olduğu vurgulanmıştır. Özellikle EY konusundaki araştırmacıların değerlendirme kriterlerinden birinin bu olduğu belirtilmiştir (Bernet, Rohner ve diğerleri, 2021).

EY'nin varlığının belirlenebilmesi için geçerli ve güvenilir ölçme araçlarının yeterli olmadığı belirtilmiştir (Baker ve Darnall, 2007; Bernet ve diğerleri, 2020; Kelly ve Johnston, 2001; Morrison ve Ring, 2021). Uluslararası alanyazında geliştirilmiş ölçme araçlarının ve modellerinin yer almasına rağmen, sayısının yeterli düzeyde olmadığı dikkate alındığında, bu eksikliğin ulusal alanyazında daha da fazla olduğunu söylemek mümkündür. Ulusal alanyazında EY'nin belirlenebilmesi için Uçar (2022) tarafından Rowlands Ebeveyn Yabancılaşması Ölçeği'nin (Rowlands, 2018), Türkçeye çevrildiği, ancak geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yapılmadığı belirtilmiştir. Bunun yanı sıra Üner-Altuntaş (2017) tarafından Baker Yabancılaşma Ölçeği'nin (Baker ve diğerleri, 2012) Türkçeye çevirisinin yapıldığı, Turgut (2021) tarafından da Ebeveyn Yabancılaşma Sendromu Anketi'nin oluşturulduğu görülmüştür.

Sevilen, tercih edilen ebeveyn diğer ebeveynine yönelik yabancılaştırıcı bir davranışta bulunduğu, çocuk da diğer ebeveynine kaçınılmaz olarak yabancılaşır. Bernet (2021) EY'nin varlığını savunan araştırmacılar ile EY'nin tanılanmasına yönelik eleştirel yaklaşıma sahip olan araştırmacılar arasındaki görüş ayrılıklarını değerlendirmiştir. Her iki tarafın da birbirlerinin fikirlerini anlamaya çalıştıklarında, aile içi şiddetten, çocukların kötü muameleden koruma şeklindeki ortak isteklerini fark edeceklerini ve bu doğrultuda birlikte adım atabileceklerini ifade etmiştir (Bernet, 2021).

Ebeveyn Yabancılaşmasının Etkileri

EY'ye maruz kalan çocukların EY'ye maruz kalmayan çocuklara göre pek çok duygusal ve davranışsal sorun yaşadığı görülmüştür (Johnston ve diğerleri, 2005). Yabancılaşan çocuklar düşük özgüven, TE'ye bağımlılık, sigara ve alkol kullanımı, riskli cinsel davranışlar sergileme konusunda diğer çocuklara göre daha riskli grupta yer almaktadırlar (Kruk, 2018). Bununla beraber duygusal gelişimde gerileme,

güvensizlik, sosyal kaygı (Baker, 2005), düşük benlik saygısı, uyku bozukluğu (Baker ve Ben-Ami, 2011; Baker ve Darnall, 2007) yaşayabilmektedirler.

EY çalışmaları konusunda çocuklukta EY'ye maruz kalmış bireyleri inceleyen pek çok geriye dönük (retrospective) çalışma bulunmaktadır. Yapılan çalışmalara bakıldığında bu bireylerin yetişkinlik döneminde psikolojik ve davranışsal sorunlar yaşadıkları görülmüştür (Aloia ve Strutzenberg, 2019; Baker, 2005; Laughrea, 2002; Mone ve Biringen, 2012; Verhaar ve diğerleri, 2022). Çocuklukta EY'ye maruz kalan yetişkinler depresyon ve güven sorunu (Sun ve diğerleri, 2021), travma tepkisi, kaygı bozukluğu, beden imajı sorunları, yeme bozukluğu, posttravmatik stres bozukluğu, zihinsel sağlık sorunları, duygusal acı, uyumsuz başa çıkma, bağımlılık, psikosomatik semptomlar, kişilik bozuklukları, dikkat eksikliği ve hiperaktivite, intihar fikri ve kendine zarar verme, riskli cinsel ilişkiler, utanma ve suçluluk, umutsuzluk, benlik saygısında düşüş, yalnızlık (Verhaar ve diğerleri, 2022), ebeveyn-çocuk iletişim kaygısı ile düşük benlik saygısı, psikolojik ve davranışsal sorunlar (Aloia ve Strutzenberg, 2019), alkol ve madde kullanımı, öğrenme sorunları, somatik şikayetler, kendi çocuğuna yabancılaşma ve boşanma (Baker ve Verrocchio, 2014) gibi sorunları beraberinde getirebilmektedir. Bu bireylerde ayrıca yakın akraba ve akranlarına güvensiz bağlanma da görülen sorunlardandır (Laughrea, 2008).

RE'lerde de düşük yaşam doyumu, depresyon, adaletsiz dünya inancı gibi pek çok farklı sorun alanı ile karşılaşmak mümkündür (Tavares ve diğerleri, 2020). EY davranışları kimi zaman büyük anne/babalara da yansıtılabilmektedir. Büyük anne/babaların beyin yıkama, iletişimi kontrol etme, duygusal manipülasyon, bilgiyi yasaklama, inkar, sorgulama, iletişim tehdidi, sır tutma, sosyal medyada engelleme, saygısızlığa teşvik etme, hediyeleri/kutlama kartlarını reddetme, aile birliği sürerken yapılan manipülasyon, yanlış iddialarda bulunma gibi EY davranışlarına şahit oldukları belirtilmiştir (Bounds ve Matthewson, 2021).

Ebeveyn Yabancılaşmasına Nasıl Müdahale Edilmeli?

Bir ebeveynin diğer ebeveyni çocuğun yanında ısrarla eleştirilmesi, kötülemesi çocuğun travma yaşamasına neden olabilmektedir. Bu tür aşağılayıcı ifadelerin önüne geçilmesi için çeşitli müdahale programları/psikoeğitimler uygulanmalıdır. Ebeveynlik, ortak ebeveynlik, yabancılaştırma davranışları, çocukla iletişimde uygun dilin kullanımı gibi terapötik müdahalelere ihtiyaç duyulmaktadır (Geffner ve Sandoval, 2020). Ebeveyn yabancılaşmasına ebeveynin yakın çevresi, ailesinin de dahil edildiği durumlar olması sebebiyle, EY ve EY davranışları konularını içeren ve büyük anne/baba gibi aile üyelerinin de dahil olduğu psikoeğitim programlarının uygulanması oldukça önemlidir (Bounds ve Matthewson, 2021).

EY'ye müdahale konusunda yeniden birleşme danışma yaklaşımının (reunification counseling) sıklıkla ele alındığı görülmektedir. Bu yaklaşım çocuğun bir ebeveyninin manipüle edici tutumları ve söylemleriyle, diğer ebeveyninden uzaklaşması, onunla görüşmeyi reddetmesi durumunu iyileştirmeyi, çocuk ve RE arasındaki ilişkiyi onarmayı amaçlayan bir psikolojik danışma yaklaşımıdır (Avalle ve diğerleri, 2022; Mercer, 2021). Bu danışmalar çoğunlukla ofis ortamında gerçekleşse de birkaç günden birkaç haftaya dek süren yoğun bir tedavi sürecinden oluşmaktadır (Mercer, 2022b) ve süreci yürüten ruh sağlığı uzmanı daha yönlendirici konumdadır (Smith, 2016). EY'nin anksiyete gibi diğer ruhsal sorunlardan ayırt edilmesi, bu konuda verilecek olan eğitimlerin verimliliği için oldukça önemlidir. Belirli teşhislere dayalı olarak sürecin ele alınması, sürecin etkililiğini arttıracaktır (Mercer, 2022b).

Yeniden birleşme danışma yaklaşımında altı temel varsayım olduğu belirtilmiş ve şu şekilde adlandırılmıştır: Aile köprüleri, aile yansımaları, yeniden birleşmeye giden yüksek yollar, engelleri aşmak, aile düşünceleri, geçiş aileleri ve aile kampı için dönüm noktaları. Bu altı varsayımın ele alındığı bir çalışmada bazı önemli bileşenlerin yer aldığı belirtilmiştir. Bu bileşenler, mahkeme kararıyla çocuğun RE ile belli bir süre görüşmemiş olması, sonrasında yine mahkeme kararıyla çocuğun RE'ye karşı görüşme direncinin kırılması amacıyla TE'nin de yer aldığı kamplara katılımının sağlanması yönündedir (Mercer, 2022b).

Yeniden birleşme danışma yaklaşımında çocuk RE ile görüşmesi konusunda ısrarla karşılaşılabilmekte ve kendisini psikolojik baskı altında hissedebilmektedir (Mercer, 2019). Bunun yanı sıra EY'nin şiddetinin belirlenmemesi, EY dışındaki nedenlerden kaynaklanan direnç türlerine ve süreçteki detaylara dikkat edilmemesi gibi nedenlerden dolayı bu yaklaşımın güvenli ve etkili olduğu konusundaki tartışmalar devam etmektedir (Baker ve diğerleri, 2020; Mercer, 2022b). Öte yandan, EY'de ya da ebeveyn-çocuk erişim vakalarında en etkili müdahale yönteminin aile danışmanlığı olduğu yönündeki görüşlerin arttığını belirten çalışmalar da yer almaktadır. Aile danışmanlığında, ailenin tüm üyelerinin danışma sürecinin bir parçası olduğu ve var olan sorunun çözümü için her üyenin katılımının önemsendiği ifade edilmiştir. Yeniden birleşme danışma yaklaşımında çocuk ile RE arasındaki iletişim reddine ilişkin direncin kırılması için genellikle çocuk ve RE ile sürecin yürütüldüğü, aile danışmanlığında ise tüm aile üyelerinin sürece dahil edilmesine gayret edildiği, bu durumun da sorun çözümünde daha etkili olduğu vurgulanmıştır (Smith, 2016). Bununla birlikte uygulanan aile danışmanlığı hizmetlerinde tüm aile üyelerine yönelik EY'nin tanımlanması, çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri ve diğer olası sonuçları hakkında psikoeğitimler düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir (Temler ve diğerleri, 2017). Toren ve diğerleri (2013) ise EY'ye müdahale yöntemi olarak grupla psikolojik danışmaların oldukça etkili olduğunu belirtmiştir. Hem çocuk hem de ebeveynlerin dahil edildiği, paralel olarak yürütülen grupla psikolojik danışma çalışmalarıyla sürecin etkililiğinin daha kısa sürede hissedilebileceği ifade edilmiştir.

EY yaşanan ailelerde danışma sürecinde durumun iyiye gitme ihtimalinin yanı sıra daha kötüye gitme riski de bulunmaktadır. Bu nedenle, EY konusunda çalışan ruh sağlığı uzmanlarının konuya karşı çok hassas davranması gerekmektedir. EY'ye maruz kalan çocukların RE ile ilişkisinin iyileşmesi, olumlu iletişimi yakalama, iyi oluş düzeyinin artmasını sağlayan ve tüm aile üyelerinin yer aldığı psikoeğitim programlarının düzenlenmesinin önemli olduğu belirtilmiştir (Templer ve diğerleri, 2016). Çocuklukta EY'ye maruz kalmış yetişkinlerin artan yaşla birlikte yaşantılarını anlamlandırmak ve olumsuzlukların üstesinden gelebilmek için kitap okuyarak, derinlemesine düşünerek, çeşitli eğitimlerde yer alarak daha kabul edici bir tutum sergileyebildikleri görülmüştür (Verhaar ve diğerleri, 2022).

EY ile istismar konusunda çalışma yapan uzmanların görüşleri çoğu zaman karşı karşıya gelmiştir. Özellikle velayet davalarında ortaya çıkan bu kutuplaşma günümüzde EY ile çocuk istismarının ayrımında doğrudan çok net kriterlerin yer almayışı, farklı fikirleri destekleyen araştırmacıların fikirlerinde ısrarcı olup, bağımsız araştırmacıların çalışmalarından haberdar olmaması gibi nedenlerle devam eden bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Oysa ki gerek EY konusunda gerekse çocuk istismarı konusunda uzmanlaşmış bireylerin birbirlerinin fikirlerini değerlendirerek işbirlikçi yaklaşarak, bütünleştirici bir bakış açısı yakalamaya çalışmaları gerek bu konudan muzdarip kişilerin gerekse uygulayıcıların işlerini kolaylaştırıcaktır (Milchman, 2022). Çocukta EY görüldüğünde, herhangi bir istismar durumu da söz konusu değilse RE ile ilişkisinin iyileştirilmesi için mahkeme kararıyla yeniden birleşme danışmasına yönlendirilmesi faydalı olacaktır (Baker ve diğerleri, 2012). Çocuk velayeti

davalarında hukukçuların, velayet değerlendirme uzmanlarının ve ruh sağlığı uzmanlarının iş birliğiyle çalışılmalıdır (Roma ve diğerleri, 2021). Ayrıca EY yaşanan ailedeki aile üyeleri desteğe ihtiyaç duyduklarında, bu desteği nereden sağlayacakları konusunda bilgilendirilmelidir (Üner-Altuntaş ve Ziyalar, 2018). Böylelikle aile üyeleri daha güvende ve güçlü hissedebilecek, EY konusunda olası sorunların çözümüne daha kolay erişebileceklerdir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

EY, hekimler, ruh sağlığı uzmanları, avukatlar ve sosyal hizmet uzmanlarının çalışmalarının kesilebileceği bir kavramdır. Çocuğun yüksek yararının gözetilmesi için EY olgusunun yönetiminin oldukça kritik öneme sahip olduğu düşünülmektedir. EY'nin önlenmesi ve EY ile mücadele edilmesi için bu fenomenin farkındalığını arttırmak ve boşanma sonrası ebeveynler, çocuklar ve yakın akrabaların yeterli düzeyde psikolojik danışma hizmeti almasını sağlamak gerekmektedir (Isailă ve Hostiuc, 2022).

Ulusal alanyazına çok sonra giren EY kavramı üzerine hala araştırmalar yapılmaya ihtiyaç duyulan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan çalışmalara bakıldığında Üner-Altuntaş ve Ziyalar'ın (2018) yaptığı çalışmada boşanma davası devam eden 38 baba ve 73 çocuk üzerinde EY kavramı bağlamında, babaların çocuk ve anneye yönelik yaklaşımları, aile mahkemelerinin etkileri belirlenmiş ve çözüm önerileri sunulmuştur. Baker Yabancılaşma Ölçeği'nin de kullanıldığı bu çalışmanın sonuçlarına bakıldığında, babaların %42.5'inin EY yaşadığı, EY'nin aile içi şiddet ve çocuğa yönelik fiziksel şiddet iddiaları, baba ile görüşme durumları ve babanın yaşıyla ilişkili olduğu görülmüştür. Turgut (2021) yüksek lisans tez çalışmasında 13-17 yaş grubunda ebeveynleri boşanmış çocukların EYS ve depresyon üzerine etkisini araştırmıştır. Çalışmada araştırmacı tarafından hazırlanan Ebeveyn Yabancılaşma Sendromu Anketi de kullanılmış ve ergenlerin ebeveyn yabancılaşma düzeyleri ile depresyon düzeyleri arasında yüksek düzeyde anlamlı ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir.

Torun ve diğerleri (2022) tarafından yapılan araştırmada ise Türkiye'de kendisini yabancılaşmış ebeveyn olarak tanımlayan 84 katılımcı ile çalışılmış ve katılımcıların yabancılaşma taktiklerine ilişkin görüşlerini ve bu aşamada ruh sağlığı uzmanları ile hukuk uzmanlarından aldıkları hizmete ilişkin değerlendirmelerini elde etmek amaçlanmıştır. Bu çalışmada katılımcıların %51'inin boşanma aşamasında psikolojik destek aldığı ve bu destek alanların da %77.2'sinin psikolojik destek uzmanının EY konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığını ifade ettikleri belirtilmiştir. Psikolojik destek alan katılımcıların %90.9'unun bu hizmeti yetersiz olarak değerlendirdikleri görülmüştür. Ayrıca katılımcıların %91.5'i görüşmüş olduğu avukat ve hakimlerin EY konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Yurt içi yapılan çalışmalara bakıldığında, EY konusunda geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yapıldığı, hem ebeveynlere yönelik, hem de çocuklara yönelik ölçme araçlarına ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Ayrıca adli uzmanlar ve ruh sağlığı uzmanlarının EY konusundaki farkındalıklarının arttırılabileceği eğitimlere ihtiyaç olduğunu söylemek mümkündür.

Uluslararası alanyazında yer alan çalışma örneklerine bakıldığında, Aloia ve Strutzenberg (2019) tarafından yapılan araştırmada çocuklukta kendilerine bakım veren tarafından yabancılaşmaya maruz bırakılan 211 yetişkin üzerine yabancılaşmaya maruz kalmış bireylerin benlik saygıları ile ebeveyn-çocuk iletişim kaygısı arasındaki ilişki araştırılmıştır. Yapılan çalışmada ebeveyn yabancılaşmasının ebeveyn-çocuk iletişim kaygısı arasında pozitif yönde, benlik saygısı ile negatif yönde ilişki olduğu görülmüştür. Bu nedenle benlik saygısının EY'de koruyucu bir yönü olduğunu söylemek mümkündür. Yüksek benlik saygısının EY'nin olası etkilerini azaltabileceği belirtilmiştir. Bernet ve diğerleri (2020) tarafından yapılan

çalışmada ise Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği'nin yabancılaşmış çocuklar ile hafif ve orta derecede kötü muameleye maruz kalmış çocukları birbirinden ayırmada %99 oranında başarılı olduğu, ancak bu ölçeğin EY'yi belirlemek amacıyla uygulanmadığı ifade edilmiştir.

Bernett ve diğerleri (2017) tarafından yapılan çalışmada birlikte olan aile çocukları, ailesi boşanmış olup her iki ebeveynini düzenli olarak gören çocuklar ve ailesi boşanmış olup her iki ebeveynini düzenli olarak görmeyen ve anne-babaya yabancılaşan çocukların ebeveyn yabancılaşması karşılaştırılmıştır. Bu çalışmada, yabancılaşmış çocukların ihmal edilmiş çocuklardan ayırt edildiği, yabancılaşmış çocukların babalarını, ihmal edilmiş çocuklara göre daha yüksek düzeyde olumsuz algıladığı ve babaya yabancılaşmış çocukların annelerini, ihmal edilmiş çocuklara göre daha olumlu algıladığı görülmüştür. Hindistan'da farklı vakalar üzerinde yapılan bir çalışmanın sonucunda, EY'nin Hindistan'ın da gerçek bir sorunu olduğu görülmüş, son yıllarda ülkede artan boşanma oranlarıyla birlikte bu durumun da arttığı ifade edilmiştir (Nambiar ve diğerleri, 2022). Bunun yanı sıra İspanyolca konuşan ülkelerde EY konusunda İngilizce konuşan ülkelere göre oldukça sınırlı sayıda çalışmanın bulunduğu görülmüştür. İspanyolca konuşulan ülkelerde EY konusunda deneysel çalışmaların artırılması ve ölçme araçlarının alana kazandırılması gerektiği ifade edilmiştir (Lee-Maturana ve Matthewson, 2021).

EY'nin uluslararası alanyazında daha fazla yer aldığı ve bu konuda ele alınan çalışmaların bir araya getirildiği 'parental alienation study group' isimli bir web sitesinin kurulduğu görülmüştür. Aynı zamanda EY'nin her yıl yirmi beş nisanda Uluslararası Ebeveyn Yabancılaşması Günü olarak anıldığı ve yine her yıl Uluslararası Ebeveyn Yabancılaşma Sendromu Konferanslarının düzenlendiği görülmüştür (<https://pasg.info/>).

Yapılan çalışmalara bakıldığında, EY konusunda deneysel çalışmalara olan ihtiyacın hala var olduğu görülmüştür (Baker ve Verrocchio, 2014; Mercer, 2022a). EY kuramını savunan araştırmacıların yanı sıra bağımsız araştırmacıların da çalışmalarının alana katkı sağlayacağı, bunun da diğer bir ihtiyaç alanı olduğu belirtilmiştir. EY çocuk savunuculuğu, ruh sağlığı, aile içi şiddet yasal topluluklar arasında geniş çapta tartışılmış ve aile mahkemelerinde etkili bir konu haline gelmiştir (Mercer, 2022a). TE'nin diğer ebeveyn hakkında kötü konuşması, çocukla diğer ebeveynin görüşmesini kısıtlaması, çocuğa diğer ebeveynin onu sevmediğini söylemesi gibi davranışlar kasıtlı yapılan olumsuz davranışlara örnek olarak verilmiştir. Ayrıca EY'yi destekleyecek kanıtlar yetersizdir. Çocuk velayeti davalarında, istismar ve aile içi şiddet iddialarına ilişkin kanıtlara ve gözlemlenebilen davranışlara odaklanarak daha kapsamlı değerlendirmeler yapılmalıdır (Geffner ve Sandoval, 2020).

Birçok araştırmacı tarafından duygusal istismar olarak kabul edilen EY (Gardner, 2002; Kruk, 2018; Verhaar ve diğerleri, 2022) aile sistemini doğrudan etkilemekte ve aile üyelerinin tümü üzerinde kalıcı olumsuz izler bırakabilmektedir. Öncelikle konu ile ilgili alan çalışanlarının, ardından toplumun bilgilendirilmesi ve hali hazırda yaşanan EY'nin önlenmesi için adım atılması gerektiği vurgulanmalıdır. Oluşacak farkındalık, EY konusunda önleyici bir etki yaratacaktır. Öte yandan EY yaşandığında destek alınabilecek kaynaklar konusunda bilgi sahibi olmanın da gerekli olduğu görülmektedir. Bu durum da olası birçok riskin önüne geçilmesine katkı sunacaktır. Ancak EY'yi yaşamdan tamamen çıkartmanın mümkün olmadığı bilinciyle hareket edilerek, müdahale yöntemleri geliştirilmelidir. Özellikle yüksek çatışmalı ailelerde, çatışmalı boşanmalarda ve velayet anlaşmazlıklarında EY'nin önüne geçilebilmesi için aile üyelerinin katılımının sağlandığı eğitimlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu eğitimlerin yanı sıra aile danışmanlığı hizmetinin de verilmesinin, EY'nin önlenmesine katkı sağlayacağı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Aloia, L. S., & Strutzenberg, C. (2019). Parent-Child communication apprehension: The role of parental alienation and self-esteem. *Communication Reports*, 32(1), 1-14. <https://doi.org/10.1080/08934215.2018.1514641>
- Avalle, D. S., Smith, B. J., Wiedeman, K. E. O., & Garnica, C. B (2022). How efficacious is building family bridges? What the legal and mental health fields should know about building family bridges and “parental alienation”. *Journal of Family Trauma, Child Custody & Child Development*, 19(3-4), 402-416. <https://doi.org/10.1080/26904586.2022.2066595>
- Baker, A. J. L. (2005). The long-term effects of parental alienation on adult children: A qualitative research study. *The American Journal of Family Therapy*, 33(4), 289–302. <https://doi.org/10.1080/01926180590962129>
- Baker, A. J. L. (2018). Reliability and validity of the four-factor model of parental alienation. *Journal of Family Therapy*, (1–2), 1-19. <https://doi.org/10.1111/1467-6427.12253>
- Baker, A. J. L., & Ben-Ami, N. (2011). Adult recall of childhood psychological maltreatment in “adult children of divorce”: Prevalence and associations with concurrent measures of well-being. *Journal of Divorce & Remarriage*, 52(4), 203-219. <https://doi.org/10.1080/10502556.2011.556973>
- Baker, A. J. L., Bone, J. M., & Ludmer, B. (2014). *The High-Conflict Custody Battle Protect Yourself & Your Kids From A Toxic Divorce, False Accusations & Parental Alienation*. New Harbinger Publications, Inc. Canada. (1st. ed.)
- Baker, A. J. L., Burkhard, B., & Albertson-Kelly, J. (2012). Differentiating alienated from not alienated children: A pilot study. *Journal of Divorce & Remarriage*, 53(3), 178–193. <http://dx.doi.org/10.1080/10502556.2012.663266>
- Baker, A. J. L., & Chambers, J. (2011). Adult recall of childhood exposure to parental conflict: Unpacking the black box of parental alienation. *Journal of Divorce & Remarriage*, 52(1), 55–76. <https://doi.org/10.1080/10502556.2011.534396>
- Baker, A. J. L., & Darnall, D. C. (2007). A construct study of the eight symptoms of severe parental alienation syndrome: A survey of parental experiences. *Journal of Divorce & Remarriage*, 47(1/2), 55-75. https://doi.org/10.1300/J087v47n01_04
- Baker, A. J. L., Murray, C., & Adkins, K. (2020). Parameters of reunification therapy and predictors of treatment success in high conflict divorce cases: A survey of mental health professionals. *Journal of Divorce & Remarriage*, 61(8), 593-614. <https://doi.org/10.1080/10502556.2020.1824206>
- Baker, A. J., & Verrocchio, M. C. (2014). Parental bonding and parental alienation as correlates of psychological maltreatment in adults in intact and non-intact families. *Journal of Child and Family Studies*, 24(10), 3047–3057. <https://doi.org/10.1007/s10826-014-0108-0>
- Balmer, S., Matthewson, M., & Haines, J. (2017). Parental alienation: Targeted parent perspective: Parental alienation. *Australian Journal of Psychology*, 70(1), 91-99. <https://doi.org/10.1111/ajpy.12159>

- Bernet, W. (2021). Recurrent misinformation regarding parental alienation theory. *American Journal of Family Therapy*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1080/01926187.2021.1972494>
- Bernet, W., Baker A. J. L., & Adkins, K. L. (2021). II. Definitions and terminology regarding child alignments, estrangement, and alienation: A survey of custody evaluators. *J Forensic Sci*, 67(1), 279–288. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14868>
- Bernet, W., & Greenhill, L.L. (2022). The five-factor model for the diagnosis of parental alienation. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 61(5), 591-594. <https://doi.org/10.1016/j.jaac.2021.11.026>
- Bernet, W., Gregory, N., Reay, K. M., & Rohner, R. P. (2017). An objective measure of splitting in parental alienation: The Parental Acceptance-Rejection Questionnaire. *Journal of Forensic Sciences*, 63(3), 1225-1234. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.13625>
- Bernet, W., Gregory, N., Rohner, R. P., & Reay, K. M. (2020). Measuring the difference between parental alienation and parental estrangement: The PARQ-Gap. *Journal of Forensic Sciences*, 65(4), 1225-1234. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14300>
- Bernet, W., Rohner, R. P., & Reay, K. M. (2021). Rejection the rejection of parental alienation: Comment on Mercer. *Journal of Family Trauma, Child Custody & Child Development*, 18(3), 210-216. <https://doi.org/10.1080/26904586.2020.1856752>
- Bounds, O., & Matthewson, M. (2022). Parental alienating behaviours experienced by alienated grandparents. *Journal of Family Issues*, 9. <https://doi.org/10.1177/0192513X22112675>
- Dolanbay, S. C. (2022). *Boşanma sonrası yaşam deneyimleri: Ebeveyne yabancılaşmaya ilişkin nitel bir araştırma* (Tez No. 707039). [Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Fidler, B. J., & Bala, N. (2010). Children resisting post separation contact with a parent: Concepts, controversies, and conundrums. *Family Court Review*, 48(1), 10–47. <https://doi.org/10.1111/j.1744-1617.2009.01286.x>
- Garber, B. D. (2011). Parental alienation and the dynamics of the enmeshed parent-child dyad: adultification, parentification, and infantization. *Family Court Review*, 49(2), 322–335. <https://doi.org/10.1111/j.1744-1617.2011.01374.x>
- Gardner, R. A. (1985). Recent trends in divorce and custody litigation. *Academy Forum (a publication of the American Academy of Psychoanalysis)*, 29(2), 3-7.
- Gardner, R. A. (1999). Differentiating between parental alienation syndrome and bona fide abuse-neglect. *The American Journal of Family Therapy*, 27(2), 97-107. <https://doi.org/10.1080/019261899261998>
- Gardner, R. A. (2002). Parental alienation syndrome vs. parental alienation: Which diagnosis should evaluators use in child-custody disputes? *American Journal of Family Therapy*, 30(2), 93-115. <https://doi.org/10.1080/019261802753573821>

- Gardner, R. A., Sauber, S. R., & Lorandos, D. (Eds.). (2006). *The international handbook of parental alienation syndrome: conceptual, clinical and legal considerations*. USA: Charles C Thomas Publisher.
- Geffner, R., & Sandoval, A. (2020). Parental alienation syndrome/parental alienation disorder (PAS/PAD): A critique of a 'disorder' frequently used to discount allegations of interpersonal violence and abuse in child custody cases. *APSAC Advisor*, 32(1), 28–37.
- Huff, S. C., Anderson, S. R., Adamsons, K. L., & Tambling, R. B. (2017). Development and validation of a scale to measure children's contact refusal of parents following divorce. *The American Journal of Family Therapy*, 45(1), 66-77. <https://doi.org/10.1080/01926187.2016.1275066>
- Isailă, O. M., & Hostiuc, S. (2022). Medical-Legal and psychosocial considerations on parental alienation as a form of child abuse: A brief review. *Healthcare (Basel)*, 10(6), 1134-1140. <https://doi.org/10.3390/healthcare10061134>
- Johnston, J. R., Walters, M. G., & Olsen, N. W. (2005). The psychological functioning of alienated children in custody disputing families: An exploratory study. *American Journal of Forensic Psychology*, 23(3), 39–64.
- Kelly, J. B., & Johnston, J. R. (2001). The Alienated child: A reformulation of parental alienation syndrome. *Family Court Review*, 39(3), 249–266. <https://doi.org/10.1111/j.174-1617.2001.tb00609.x>
- Kosher, H., & Katz, C. (2022). Impairment in parent–child relations in the context of high-intensity parental dispute: Practitioners' perceptions and experiences. *Children and Youth Services Review*, 132(106307). <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2021.106307>
- Kruk, E. (2018). Parental alienation as a form of emotional child abuse: Current state of knowledge and future directions for research. *Family Science Review*, 22(4), 141-164.
- Laughrea, K. (2002). Alienated family relationship scale. *Journal of College Student Psychotherapy*, 17(1), 37-48. https://doi.org/10.1300/J035v17n01_05
- Lee-Maturana, S., & Matthewson, M. (2021). Alienación parental: Una revisión sistemática de la literatura basada en evidencia publicada en idioma Española. *Interdisciplinary Journal of Philosophy & Psychology*, 16(3), 1-13. <https://doi.org/10.4067/s0718-50652021000100203>
- Meier, J. S. (2009). A historical perspective on parental alienation syndrome and parental alienation. *Journal of Child Custody*, 6, 232–257. <https://doi.org/10.1080/15379410903084681>
- Mercer, J. (2019). Are intensive parental alienation treatments effective and safe for children and adolescents? *Journal of Child Custody*, 16(1), 67-113. <https://doi.org/10.1080/15379418.2018.1557578>
- Mercer, J. (2021). Critiquing assumptions about parental alienation: Part 1. The analogy with family violence. *Journal of Family Trauma, Child Custody & Child Development* 19(1), 81-97. <https://doi.org/10.1080/26904586.2021.1957057>

- Mercer, J. (2022a). Critiquing assumptions about parental alienation: Part 2. Causes of psychological harms. *Journal of Family Trauma, Child Custody & Child Development*, 19(2), 139-156. <https://doi.org/10.1080/26904586.2021.1957058>
- Mercer, J. (2022b). Reunification therapies for parental alienation: Tenets, empirical evidence, commonalities, and differences. *Journal of Family Trauma, Child Custody & Child Development*, 19(3-4), 383-401. <https://doi.org/10.1080/26904586.2022.2080147>
- Milchman, M. S. (2022). Oversimplified beliefs about alienation rebuttals of child abuse allegations—practice issues. *Journal of Family Trauma, Child Custody & Child Development*, 19(2), 101-118. <https://doi.org/10.1080/26904586.2022.2049465>
- Miralles, P., Godoy, C., & Hidalgo, M. (2021). Long-term emotional consequences of parental alienation exposure in children of divorced parents: A systematic review. *Current Psychology*, 40(11), 1-15. <https://doi.org/10.1007/s12144-021-02537-2>
- Mone, J. G., & Biringen, Z. (2012). Assessing parental alienation: Empirical assessment of college students' recollections of parental alienation during their childhoods. *Journal of Divorce & Remarriage*, 53(3), 157-177. <https://doi.org/10.1080/10502556.2012.663265>
- Morrison, S. L., & Ring, R. (2021). Reliability of the five-factor model for determining parental alienation. *American Journal of Family Therapy*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1080/01926187.2021.2021831>
- Nambiar, P. P., Jangam, K. V., & Seshadri, S. P. (2022). Parental alienation: Case series from India. *Indian Journal of Psychology Medicine*, 45(3), 304-306. <https://doi.org/10.1177/0253717622110436>
- Öksüz, E. (2019). *Çukurova Üniversitesi çocuk ruh sağlığı ve hastalıkları anabilim dalında değerlendirilen olgular ışığında ebeveyn yabancılaştırma sendromu* (Tez No. 662946). [Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Parental Alienation Study Group. (2023). *Parental alienation*. <https://pasg.info/>
- Roma, P., Marchetti, D., Mazza, C., Ricci, E., Fontanesi, L., & Verrocchio, M. C. (2021). A comparison of MMPI-2 profiles between parental alienation cases and custody cases. *Journal of Child and Family Studies*, 31(5), 1196–1206. <https://doi.org/10.1007/s10826-021-02076-1>
- Rowlands, G. A. (2018). Parental alienation: A measurement tool. *Journal of Divorce & Remarriage*, 60(4), 316-331. <https://doi.org/10.1080/10502556.2018.1546031>
- Sirbu, A. G., Vintila, M., Tisu, L., Stefanut, A. D., Tudorel, O. I., Maguran, B., & Toma, R. A. (2020). Parental alienation-development and validation of a behavioral anchor scale. *Sustainability*, 13(1), 316-334. <https://doi.org/10.3390/su13010316>
- Smith, L. (2016). Family-based therapy for parent-child reunification. *Journal of Clinical Psychology*, 72(5), 498–512. <https://doi.org/10.1002/jclp.22259>

- Sun, X., Qin, X., Zhang, M., Yang, A., Ren X., & Dai, Q. (2021). Prediction of parental alienation on depression in left-behind children: A 12-month follow-up investigation. *Epidemiology and Psychiatric Sciences*, 30(e44), 1-8. <https://doi.org/10.1017/S2045796021000329>
- Tavares, A., Crespo, C., & Ribeiro, M. T. (2020). Psychological adaptation and beliefs in targeted parents: A study in the context of parental alienation. *Journal of Child and Family Studies*, 29, 2281–2289. <https://doi.org/10.1007/s10826-020-01742-0>
- Templer, K., Matthewson, M., Haines, J., & Cox, G. (2016). Recommendations for best practice in response to parental alienation: Findings from a systematic review. *Journal of Family Therapy*, 39(1), 103-122. <https://doi.org/10.1111/1467-6427.12137>
- Toren, P., Bregman, B., Zohar-Reich, E., Ben-Amitay, G., Wolmer, L., & Laor, N. (2013). Sixteen-session group therapy for children and adolescents with parental alienation and their parents. *American Journal of Family Therapy*, 41(3), 187–197. <https://doi.org/10.1080/01926187.2012.677651>
- Torun, F. (2011). Ebeveyn yabancılaştırma sendromu. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(3), 466-482. <https://doi.org/10.5455/cap.20110321>
- Torun, F., Torun, S. D., & Matthewson, M. (2022). Parental alienation: Targeted parent experience in Turkey. *The American Journal of Family Therapy*, 50(2), 195-204. <https://doi.org/10.1080/01926187.2021.1895903>
- Turgut, S. İ. (2021). *Boşanmış ailelerin 13-17 yaş grubu çocuklarında ebeveyne yabancılaşma sendromunun depresyon düzeyine etkisinin incelenmesi* (Tez No. 703512). [Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Uçar, S. (2022). *The experiences of noncustodial fathers after divorce and custody: A phenomenological study about parental alienation* (Publication No. 747069). [Master's thesis, Özyeğin Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Ulutürk, S. (2019). *11 – 18 yaş arası boşanmış aile çocuklarının ve boşanmamış aile çocuklarının ebeveyn yabancılaştırma sendromu ve davranış sorunlarının karşılaştırılması olarak incelenmesi* (Tez No. 601598). [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Üner-Altuntaş, G. E. (2017). *Velayet ve kişisel ilişkide baba figürü* (Tez No. 478812). [Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Üner-Altuntaş, G. E. ve Ziyalar, N. (2018). Ebeveyne yabancılaşma olgusu: reddedilen ebeveyn olarak baba. *Adli Tıp Bülteni*, 23(1), 25-36. <https://doi.org/10.17986/blm.2018136901>
- Verhaar, S., Matthewson, M. L., & Bentley, C. (2022). The impact of parental alienating behaviours on the mental health of adults alienated in childhood. *Children (Basel)*, 9(475), 1-16. <https://doi.org/10.3390/children9040475>
- Wallerstein, J. S., & Kelly, J. B. (1976). The effects of parental divorce: Experiences of the child in later latency. *American Journal of Orthopsychiatry*, 46(2), 256-269. <https://doi.org/10.1111/j.1939-0025.1976.tb00926.x>

Yurdakul, G. (2022). *Ebeveyn yabancılaştırma sendromu: Çocuklar, ebeveynler ve sosyal hizmet uzmanları üzerinden değerlendirme* (Tez No. 706403). [Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Yazarlar Hakkında

Şerife DÖNMEZ

Uzm. Psikolojik Danışman
Milli Eğitim Bakanlığı
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı Doktora Öğrencisi

Raşit AVCI

Doç. Dr.
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı

Yazar Katkıları

Yazarlar bu makaleye eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çıkar Çatışması

Yazarlar tarafından çıkar çatışması olmadığı beyan edilmiştir.

Destek

Finansal destek alınmamıştır.

Etik Bildirim

Bu çalışma literatür taraması ile gerçekleştirilmiş olup insan katılımcılardan ya da hayvanlardan veri toplanmamıştır. TR Dizin Kriterlerine göre derleme çalışmaları için etik onay alınması gerekmemektedir.